

การแสดงละครเพลงของไทย พ.ศ. 2490 – 2496

นายศิริมงคล นาฏยกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-3389-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PERFORMANCE OF THAI MUSICALS, 1947 – 1953

Mr. Siimongkol Natayakul

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Thai Dance

Department of Dance
Faculty of Fine and Applied Arts
Chulalongkorn University

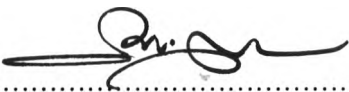
Academic Year 2002

ISBN 974-17-3389-5

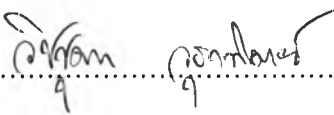
หัวข้อวิทยานิพนธ์   การแสดงละครเพลงของไทย พ.ศ. 2490 – 2496
โดย   นายศิริมงคล นาฎยกุล
สาขาวิชา   นาฏยศิลป์
อาจารย์ที่ปรึกษา   ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม   -

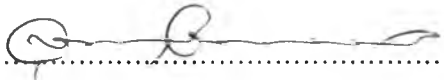

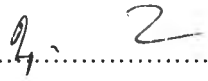
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

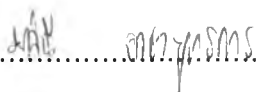

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์วิษชุดา วุฒาทิตย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญศิริ นิยมทัศน)

..... กรรมการ
(อาจารย์มาลินี อาชาอุทธาร)

ศิริมงคล นาฏยกุล : การแสดงละครเพลงของไทย พ.ศ. 2490 - 2496 (Performance of Thai Musicals 1947 - 1953) อ. ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 430 หน้า. ISBN 974-17-3389-5

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ การแสดงละครเพลงของไทยตั้งแต่ พ.ศ.2474 - 2532 เน้นความสำคัญของการศึกษาละครเพลงในปี พ.ศ.2490 - 2496 ซึ่งเป็นยุคทองของการแสดงละครเพลงของไทย และนำการแสดงละครเพลงเรื่อง ความพยายาม ของคณะกาวลิมาเป็นกรณีศึกษา วิธีดำเนินการวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์บุคคลที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงละครเพลงของไทย เช่น ผู้กำกับการแสดง นักดนตรี นักแสดง ผู้เขียนบท ผู้ชม และข้อมูลจากการฝึกภาคปฏิบัติการแสดงละครของผู้วิจัยกับครูลัดดา ศิลปบรรเลง อดีตผู้กำกับการแสดงเรื่อง ความพยายาม

ผลการวิจัยพบว่า ละครเพลงพัฒนามาจากการแสดงละครร้องตั้งแต่ปี พ.ศ.2474 และมีการพัฒนารูปแบบการแสดงจนสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นปีที่การแสดงละครเพลงของไทยเริ่มได้รับความนิยมสูงสุดเรื่อยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2490 - 2496 ต่อมาการแสดงละครเพลงของไทยจึงค่อย ๆ เริ่มเสื่อมความนิยมลงจากอิทธิพลของภาพยนตร์ การแสดงละครเพลงปรากฏขึ้นอีกครั้งทางสถานีโทรทัศน์ในปี พ.ศ. 2499 - 2513 และ ปรากฏการแสดงละครเพลงครั้งสุดท้าย ในปี พ.ศ. 2532 การแสดงละครเพลงของไทยช่วงแรก ยังคงใช้นักแสดงหญิงล้วนในการแสดง ยกเว้นตัวตลกที่เป็นชาย แต่ในปี พ.ศ. 2474 เป็นต้นมา การแสดงละครเพลงเริ่มมีการใช้นักแสดงชายจริงในการแสดงบทบาทตัวละครฝ่ายชาย ส่วนการขับร้องเพลงประกอบการแสดงละครเรื่องหนึ่ง ๆ ในยุคแรก มีเพลงขับร้องในการแสดงถึง 39 เพลง ต่อมาจึงลดลงเหลือเพียง 2-3 เพลง การแสดงละครเพลงใช้เวลาในการแสดงประมาณ 3 ชั่วโมง ส่วนมากมักมีการแสดง 3-5 ฉาก โดยมีการขับร้องเพลง การแสดงนาฏยศิลป์ไทยหรือสากล สลับในบางช่วงของการแสดงและมีการแสดงจำพวก รวมถึงการขับร้องเพลงสลับหน้าม่านทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนฉาก การแสดงละครเพลงมีลักษณะเป็นการแสดงสมจริงทั้งท่าทางการเคลื่อนไหวร่างกายประกอบการแสดง ฉาก และเครื่องแต่งกาย โดยใช้วงดนตรีสากลบรรเลงประกอบการขับร้องและประกอบอารมณ์ของการดำเนินเรื่องในแต่ละฉาก การแสดงละครเพลงเรื่องความพยายามมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการแสดงละครเพลงทั่วไป กล่าวคือ มีบทแสดงเดี่ยว (monologue) ยาวมากเป็นพิเศษ ไม่มีการแสดงนาฏยศิลป์และจำพวกสลับการแสดงละครและ การแสดงละครเพลงเรื่องนี้มีความยาวถึง 7 ฉาก

ในปัจจุบันไม่ปรากฏการแสดงละครเพลงของไทยบนเวทีอีก และยังมีประเด็นอื่นๆอีกมากมายที่น่าสนใจในการศึกษาศิลปะการแสดงละครเพลงของไทย

ภาควิชา นาฏยศิลป์
สาขาวิชา นาฏยศิลป์ไทย
ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนิสิต.....
อาจารย์ที่ปรึกษา.....
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4486571735 : MAJOR THAI DANCE

KEY WORD : PERFORMANCE OF THAI MUSICALS : LAKON PLENG

SIRIMONGKOL NATAYAKUL : PERFORMANCE OF THAI MUSICALS

1947 - 1953. THESIS ADVISER : PROF. SULAPHONE VIRULRAK. 430 PP.

ISBN 974-17-3389-5

This thesis aims at studying history of Thai musicals called Lakon Pleng from around 1930 to 1989 focussing its golden period 1947 - 1953 with Kwam Pyabat in 1949 as the case study. Research methodology includes documentary review, interviewing of first hand experienced people--director, musicians, actors, playwright, audience and actual practice with Ladda Silapabanleng, original director of Kwam Pyabat.

Research finds that Thai musicals were developed from Lakon Rong, earlier musical theatre around 1930, until its full form in 1947. Its golden years were from 1947 to 1953. Its was declined by the movies. It reappeared on television between 1956 - 1970. last performance was staged in 1989. Lakon Pleng at early stage was performed by all females except clowns. From around 1947 males took over male characters. Number of songs declined from 39 to 2 - 3 songs in a play. A Performance last about 3 hours with singing, dancing and comic sketches during 3 - 5 scence changings. Acting, scenery and costume were realistic style. Western music ensemble accompanied singing and used as music background. Kwam Pyabat had some special performance elements-- very long monologue, no dancing and comedians, long story which was divided into seven acts.

Lakon Pleng is rarely performed today, and there are many subjects of Thai musicals that need to be studied.

Department Dance

Field of Study Thai Dance

Academic Year 2002

Student's Signature.....

Advisor's Signature.....

Co-advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีจากคำแนะนำช่วยเหลือของศาสตราจารย์ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำ ข้อคิดและแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับการทำวิจัยฉบับนี้ด้วยความเอาใจใส่เสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์วิชชุดา วุธาติชัย หัวหน้าภาควิชาภาษาไทยศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้คำแนะนำและความเอาใจใส่ต่อผู้วิจัยในการทำวิจัยฉบับนี้ด้วยดีเป็นอย่างยิ่งจึงกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้เช่นกัน

กราบขอบพระคุณผู้มีอุปการะคุณและผู้ที่ยกย่องให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาในการศึกษาอยู่ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วยรองศาสตราจารย์ ดร. ภาวิช ทองโรจน์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผศ.วิณา วิสเพ็ญ ประธานบริหารโครงการจัดตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รองศาสตราจารย์ ดร. ชาญฉรงค์ พรุ่งโรจน์ คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณหญิงเจนเวียฟ เดมอน คุณสวลี ผกาพันธุ์ อาจารย์สุรพล โทณะวณิก อาจารย์เอกชัย ไก่แก้ว คุณสนั่น ศิลปบรรเลง คุณนพคุณ ศิลปบรรเลง คุณศรีกัญญา ศิลปบรรเลง คุณอัปสร ภูวมะโรหิต (มุลนิธิต - เนียน ภูวมะโรหิต) ดร. สุวรรณี ชลานุเคราะห์ อาจารย์นพรัตน์ หวังในธรรม ดร. ภาธร ศรีกรานนท์ ผศ. บุญศิริ นิยมทัศนีย์ ผศ. ทรงคุณ อัครถาวร อาจารย์วรารมย์ ปัจฉิมสวัสดิ์ อาจารย์สมพิศ สุขวิวัฒน์ อาจารย์สถาพร สันทอง อาจารย์มาลินี อาษาบุทการ อาจารย์สวภา เวชสุรภัย ผศ. ศุภศิ หลิมสกุล อาจารย์พีรพงศ์ เสนไสย อาจารย์สมเกียรติ สายวงศ์ คุณอรณลิน อินทรวิชะ คุณกรรทอง เหลืองทองคำ คุณสุรเชษฐ์ รักษาพล คุณอภิสิทธิ์ วงศ์โชติ คุณพัฒน์ พันลูกท้าว และบุคคลอื่นๆ ที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณพี่ ๆ น้อง ๆ ร่วมชั้นเรียนทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและกำลังใจแก่ผู้วิจัยเรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งขอขอบพระคุณพี่ฤทธิชนก คชเสนี (รพีพันธุ์) ที่แนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักกับครูฉัตรดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) จนทำให้การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงในที่สุด

ที่สำคัญที่สุดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาของครูฉัตรดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) ที่ได้ให้โอกาสผู้วิจัยได้ศึกษาศิลปะการแสดงละครเพลงของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายามตลอดจนให้ความเมตตาผู้วิจัยเสมือนลูกหลาน จึงกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงยิ่ง

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาและน้องๆ ตระกูลนาฏกุลทุกคนที่เป็นกำลังใจและมอบโอกาสที่ดีให้แก่ผู้วิจัยได้ศึกษาเล่าเรียนในศาสตร์ที่ตนเองรักเรื่อยมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญตาราง	ท
สารบัญแผนภูมิ.....	น
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
ข้อจำกัดของการวิจัย	5
วิธีดำเนินการวิจัย	6
วิเคราะห์ข้อมูล	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	10
ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2 ประวัติความเป็นมาของการแสดงละครเพลงในประเทศไทย	12
2.1 ความหมายของการแสดงละครเพลง	16
2.2 พัฒนาการของการแสดงละครเพลงในประเทศไทย	18
2.2.1 การแสดงละครเพลงในยุคบุกเบิก (พ.ศ. 2474 – 2483)	18
2.2.2 การแสดงละครเพลงในช่วงระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา (พ.ศ. 2484 – 2488).....	62
2.2.3 การแสดงละครเพลงในช่วงหลังสงครามมหาเอเชียบูรพาสงบลง (พ.ศ. 2490 – 2496)	100
2.2.4 การแสดงละครเพลงของไทยในยุคเสื่อมความนิยม (พ.ศ. 2496 – 2532)	133

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 ประวัติและผลงานการแสดงละครเพลงจากคณะละครต่าง ๆ	
ที่จัดการแสดงละครขึ้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2490 – 2496.....	152
3.1 คณะศิวารมณั์	153
3.2 คณะเทพศิลป์.....	181
3.3 คณะศกาวลี	187
3.4 คณะอัศวินการละคร	211
3.5 คณะละครเวทีร่วมยุคสมัย	221
4 การศึกษารูปแบบการแสดงละครเพลงกรณีศึกษาเรื่องความพยายาม ของแม่วัน	
โดยคณะศกาวลี ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมนคร พ.ศ. 2492	226
4.1 การเปรียบเทียบบทนวนิยายกับบทละคร	227
4.2 การแปลงนวนิยายเป็นบทละครเวที	233
4.2.1 โครงเรื่อง.....	233
4.2.2 ภาษา.....	258
4.2.3 การแทรกบทเจรจาเพลงและบทร้อง.....	280
สรุป	285
4.3 วิธีแสดง	286
4.3.1 การจินตนาการบทบาทและอารมณ์ของตัวละคร	287
4.3.2 การใช้เสียงกับบทเจรจา.....	298
4.3.3 การเคลื่อนไหวร่างกายประกอบการแสดงและการเคลื่อนที่บนเวที	302
4.4 วิธีขับร้องเพลงละคร	304
4.5 เครื่องแต่งกาย	305
4.5.1 เครื่องแต่งกายนักแสดงชาย	306
4.5.2 เครื่องแต่งกายนักแสดงหญิง	307-312
4.5.3 วิเคราะห์เครื่องแต่งกาย	313
4.6 ฉาก	315
วิเคราะห์ฉาก	319
สรุปลักษณะเด่นของละครเพลงเรื่องความพยายาม	320

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	321
รายการอ้างอิง.....	339
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ตัวอย่างต้นฉบับลายมือบทละครเพลงเรื่องความพยายามของ สด กุรมะโรหิตและบทละครเพลงฉบับสมบูรณ์ (พ.ศ. 2492)..	343
ภาคผนวก ข ประวัติครูลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาขน) อดีตผู้กำกับการแสดงคณะผกาวัลี.....	415
ภาคผนวก ค ประวัติครูประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ผู้ประพันธ์ดนตรีและ ควบคุมการบรรเลงเพลงประกอบการแสดงละคร คณะผกาวัลี	418
ภาคผนวก ง ประวัติครูสด กุรมะโรหิต เจ้าของบทละครเพลงเรื่องความพยายาม.....	421
ภาคผนวก จ ภาพการฝึกหัดการขับร้องเพลงละครเรื่องความพยายาม ของผู้วิจัยกับครูลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาขน).....	425
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	430

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิจ.....	15
2 นายจวงจันทร์ จันทรคณา หรือพรานบุรพ์ หัวหน้าคณะละครจันทโรภาส.....	20
3 แม่แก้ว หรือ ประวัติ โคจริก แห่งละครแม่บุญมา.....	21
4 แม่เลื่อน พระเอกละครร้องที่โด่งดังในช่วงก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา.....	23
5 การแสดงละครเรื่อง โรสิตา แม่เลื่อน แสดงบทพระเอก.....	24
6 เฉลิม บุญเกียรติ หัวหน้าคณะเฉลิมพระนคร.....	26
7 คู่พระนางแม่เลื่อนกับสุดใจ แห่งคณะเฉลิมพระนคร.....	28
8 การแสดงละครคณะเกียรติแก้วของแม่ศรีนวล แก้วบัวสาย.....	28
9 แม่ศรีนวล แก้วบัวสาย เมื่ออายุ 18 ปี.....	29
10 แม่ศรีนวล ในครั้งเมื่อแสดงละครคู่กับนัส บุญเกียรติ โดยคณะนิมไทย.....	29
11 นาย ต. เจ๊กชวน หรือ เตียบ เจ๊กชวน ผู้มีบทบาทในการบันทึกเสียง เพลงละครร้องและละครเพลง.....	31
12 สัญลักษณ์แผ่นเสียงตราสุนัขนั่งหน้าลำโพงหรือฟโลโฟนของบริษัทสุชาติลค.....	33
13 แผ่นเสียงตรากระต่ายของนาย ต. เจ๊กชวนที่บันทึกเพลงละครเพลง เรื่องจันทร์เจ้าขา ในปี พ.ศ. 2478.....	33
14 นายเตียง โอศิริ ผู้จัดการแผนกแผ่นเสียงบริษัทสุชาติลค.....	34
15 พี่น้องสกุลวสุวัตี แห่งกรุงเทพฯ ภาพยนตร์หรือศรีกรุง.....	37
16 นายมานิต วสุวัตี ผู้อำนวยการบริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุง.....	37
17 ภาพประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์เสียงเรื่องแรกของไทยเรื่อง โขศสองชั้น.....	38
18 ป้ายประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์เสียงเรื่องแรกของไทยเรื่องหลงทาง.....	38
19 ป้ายประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์เพลงเรื่องเพลงหวานใจ.....	39
20 ชุนวิจิตรมาตราหรือสง่า กาญจนาคพันธุ์.....	40
21 จำรัส สุวคนธ์และมานี สุนนันทู แห่งภาพยนตร์เสียงศรีกรุง.....	40
22 นารด ถาวรบุตร หัวหน้าวงดนตรีบริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุง.....	41
23 หม่อมหลวงพวงร้อย สนิทวงศ์ ผู้ประพันธ์เพลงบริษัทภาพยนตร์เสียงไทยฟิล์ม.....	42
24 หม่อมหลวงประพันธ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา.....	42
25 โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง ในสมัยรัชกาลที่ 7	44

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่	
26	ลายพระราชหัตถ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในการพระราชทานชื่อ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง..... 45
27	นายชองเซียวฮ้วน เจ้าของบริษัทภาพยนตร์พัฒนากร..... 45
28	ศาลาเฉลิมบุรี..... 46
29	พระนางเชลลิกษมีลาวัณ ผู้ฟื้นฟูละครร้องแบบปรีดาลัย..... 48
30	ละครศรีธัญชัย แห่งปรีดาลัย..... 49
31	พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ..... 51
32	ครุฑคทา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) อดีตนักแสดงนำในละครของ ฯพณฯ หลวงวิจิตรวาทการ ผู้ที่โคงคังในบทเจ้าหญิงแสนหวี..... 51
33	รูปพระเอก นางเอกจากละครเรื่องเลือดสุพรรณ พ.ศ. 2479 ประไพ กาญจนนาโถกสิน สุวรรณ สุวรรณศรี..... 52
34	ทิดเขี้ยวหรือนายสิน สีบุญเรือง นักพากย์ภาพยนตร์คนแรกของไทยและเป็น นักพากย์ภาพยนตร์มากที่สุดในไทย..... 64
35	แก้วฟ้า หรือแก้ว อัจฉริยะกุล ผู้ร่วมก่อตั้งคณะละครวิจิตรเกษม..... 66
36	ลี่ยต็อกหรือนายสงว ทรัพย์สำรวย ผู้ก่อตั้งคณะจำอวดเมฆดำ..... 68
37	เสน่ห์ โกมารชุน..... 68
38	จำรูญ หนวดจิม..... 68
39	นายผล ขาตะเกียบ..... 69
40	นายสมพงษ์ พงษ์มิตร และนายสมควร กระจ่างศาสตร์..... 69
41	โรงภาพยนตร์แคปปิตอล..... 71
42	การแสดงจำอวดหน้าม่านของสมพงษ์ พงษ์มิตรหัวหน้าคณะเบญจศิลป์ พงษ์มิตร นาวาอากาศเอกขุนสวัสดิ์ ทิฆัมพรและหม่อมหลวงทรงสอางค์ ทิฆัมพร ผู้ก่อตั้งคณะละครศิวารมณ 74
44	พระเจนดุริยางค์ ผู้ก่อตั้งโรงเรียนดุริยางค์ทหารอากาศ..... 74
45	นารถ ถาวรบุตร หัวหน้าวงดนตรีกองดุริยางค์ทหารอากาศ..... 75
46	สง่า อารัมภีร์ ผู้ประพันธ์เพลงนำตาแสงใต้ เพลงเอกประจำละครเพลง เรื่องพันท้ายนรสิงห์ คณะศิวารมณ 75

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า	
47		
สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ และสุพรรณ บูรณะพิมพ์ พระเอกนางเอกในละคร เพลงเรื่องพันท้ายนรสิงห์ของคณะศิวารมณ ในครั้งที่จัดการแสดง ณ โรงละครศิลปากร (หลังเดิม) ในปี พ.ศ. 2489.....	76	
48	สมพงษ์ พงษ์มิตร ในบทไอ้อ่อนมหาดเล็กติดตามพระเจ้าเสือ.....	76
49	ครูเนรมิตหรือ อำนวย กลัสนิมิ ผู้กำกับการแสดงประจำคณะศิวารมณ.....	78
50	พันคำหรือพร้อมสิน สีบุญเรือง พระเอกละครคณะเทพศิลป์.....	80
51	จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีของไทยในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา.	82
52	ป้ายประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์เพลงเรื่องในสวนรัก การแต่งเรื่องและกำกับการแสดงโดยพรานบุรพ์.....	86
53	จำรัส สุวคนธ์ และสุจิต เบญจจา “ไม่เคยรัก” จากการเขียนบทและเพลงโดยพรานบุรพ์.....	86
54	สถาพร มุกดาประกร นักร้องนำวงดนตรีทัพขั้วสินส่วนพระมหากษัตริย์.....	92
55	ล้วน คັນธรรม นักร้องกรมโฆษณาการ.....	92
56	ภาพถ่าย ทางอากาศถนนราชดำเนินกลาง – สะพานผ่านฟ้าลีลาศมุ่งสู่ ถนนราชดำเนินนอกแสดงภาพอาคารกลุ่มไทยนิคม ในยุคก่อนการสร้าง โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย.....	102
57	ด้านหน้าศาลาเฉลิมไทย.....	104
58	บริเวณพื้นที่ภายในศาลาเฉลิมไทย.....	104
59	บริเวณพื้นที่ภายในศาลาเฉลิมไทย.....	105
60	แผนผังชั้นที่ 1 โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย.....	105
61	อิงอร หรือศักดิ์เกษม หุตาคม นักประพันธ์ผู้มีชื่อเสียงใน ช่วงปลายสงครามมหาเอเชียบูรพา.....	109
62	ภาพปกหนังสือนวนิยายเรื่องดรชนินาง.....	112
63	ปรีชา บุญยเกียรติ ผู้ขับร้องเพลงดรชนินาง ไฉไล แทน ส. อาสนจินดา ในปี พ.ศ. 2490 ณ ศาลาเฉลิมนคร.....	113
64	ส. อาสนจินดา นักแสดงนำจากบทหม่อมเจ้าจันทร์ฤทธิธำรง ในละครเพลง เรื่องดรชนินาง (ขณะนั้นอายุ 25 ปี).....	114

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
65	อิงอรและเฉลิม บุญยเกียรติ กำลังปรึกษาเรื่องการประพันธ์เพลงครุฑนิโงไล กับครูประสิทธิ์ ศิลปบรรเลงและครูลัดดา ศิลปบรรเลง (สาราตายน) ที่บ้านพักตำบลบ้านบาตร..... i 14
66	ภาพประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์เรื่อง ครรชินีนาง โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ในปี พ.ศ. 2496..... 115
67	ภาพปกละครเรื่อง ครรชินีน้อย (ครรชินีนางภาคจบ) จากหนังสือประชาสัมพันธ์ละครของคณะเทพศิลป์..... 115
68	ภาพปกธนูทอง โดยประยูร หอมวิไล แห่งโรงพิมพ์ไทยพานิช พ.ศ. 2490..... 116
69	ภาพปกละครเรื่อง ปกาศิตกมลสิงห์ (ธนูทอง ภาคสมบูรณ์) จากหนังสือประชาสัมพันธ์ละครคณะศิวารมณ..... 117
70	ละครเพลงเรื่อง อาบุลกาเซ็ม ที่ศาลาเฉลิมไทย..... 119
71	กัณฑ์ นาคประภา..... 120
72	จุฑารัตน์ จินรัตน์ นางเอกประจำคณะละครศิวารมณ..... 120
73	หน้าปกสูจิบัตรละครเพลงเรื่องสี่สิงห์สมุทร ละครเพลงเรื่องสุดท้ายของ คณะศิวารมณ ณ ศาลาเฉลิมไทย พ.ศ. 2496..... 121
74	อุโฆษ จันทรเรื่อง พระเอกประจำคณะผกาวัลี..... 122
75	ภาพการฝึกซ้อมละครเพลงเรื่อง แม็กเบธ ของคณะผกาวัลี..... 123
76	สวลี ผกาพันธุ์ ในเครื่องแต่งกายแสดงการขับร้องเพลงสลับหน้าม่านครั้งแรก บนเวทีศาลาเฉลิมนคร ในปี พ.ศ. 2492..... 124
77	สวลี ผกาพันธุ์ และวลิต สนธิรัตน์ ในละครเพลงเรื่องความพยายาม พ.ศ. 2492 ณ ศาลาเฉลิมนคร 125
78	ฝั่งบ้านพักตระกูลศิลปบรรเลง ณ ตำบลบ้านบาตร..... 128
79	โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์เรื่องพันท้ายนรสิงห์..... 127
80	ชูชัย พระขรรค์ชัยและสุพรรณ บูรณะพิมพ์ ในบทสีนและนวน ในภาพยนตร์เรื่องพันท้ายนรสิงห์..... 128
81	หลวงวิจิตรวาทการ ผู้อำนวยการละครคณะวิจิตรศิลป์..... 128
82	ละครคณะวิจิตรศิลป์ คุณจิราภาพ รัตโนทัย พระเอกแสดงละครเรื่องกรรมการ์เทวี พ.ศ. 2490..... 129

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่	
83 อิงอร เจ้าของบทประพันธ์เรื่องช้องนาง เดินออกจากศาลาเฉลิมไทย ภายหลังละครเพลงเรื่องช้องนาง ซึ่งเป็นละครเพลงเรื่องสุดท้ายจบลงก่อนที่ ศาลาเฉลิมไทย จะเปลี่ยนมาฉายภาพยนตร์ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496.....	131
84 นายจ่านอง รังสิกุล หัวหน้าฝ่ายรายการประจำสถานีไทยโทรทัศน์ไทยทีวี ช่อง 4 คนแรก.....	134
85 การแสดงละครเรื่องขอบัวรั้วมวัง จากบทประพันธ์ของพรานบุรุษ ณ สถานีโทรทัศน์ ช่อง 4 บางขุนพรหม.....	136
86 การแสดงละครเรื่อง เดี่ยวเสี้ยน หญิงผู้พลิกแผ่นดิน ณ สถานีโทรทัศน์ ช่อง 7 โดยคณะชั้นชุมนุมศิลป์.....	137
87 ละครเพลงเรื่องแผ่นดินแห่งความฝัน ของแม่นงนค์ บทละคร โดย สด กุระมะโรหิต โดยคณะชั้นชุมนุมศิลป์ ทางโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม (พ.ศ. 2500).....	138
88 ละครเพลงเรื่องแผ่นดินแห่งความฝัน ของแม่นงนค์ บทละคร โดย สด กุระมะโรหิต โดยคณะชั้นชุมนุมศิลป์ ทางโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 4 บางขุนพรหม (พ.ศ. 2500).....	138
89 หน้าปกสูจิบัตรละครเพลงเรื่องพันท้ายนรสิงห์ ในงานละครอนุสรณ์เฉลิมไทย พ.ศ. 2532.....	140
90 ลายมือสง่า อารัมภีร์ กล่าวถึงความรู้สึกที่มีต่อการอำลาสาลาเฉลิมไทยยุค สุดท้ายในงานละครอนุสรณ์เฉลิมไทย พ.ศ. 2532.....	141
91 การแสดงละครเพลงเรื่องวนิดา ของคณะศิวารมณ ณ โรงละครภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย พ.ศ. 2495 นำแสดงโดย ส. อาสนจินดา และ สุพรรณ บูรณะพิมพ์.....	167
92 นาวาอากาศเอกขุนสวัสดิ์ ทิฆัมพร ผู้อำนวยการคณะศิวารมณ.....	169
93 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ผู้ร่วมก่อตั้งคณะศิวารมณ.....	169
94 หม่อมหลวงทรงสอางค์ ทิฆัมพร อาจารย์ผู้ปกครองประจำคณะศิวารมณ.....	170
95 สง่า อารัมภีร์ นักประพันธ์ดนตรีประจำคณะศิวารมณ.....	170

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
96	สุนทรียา ฅ เวียงกาญจน์ ผู้ประพันธ์คำร้องเพลงประกอบละครคณะศิวารมณ... 171
97	ประสิทธิ์ ขุระพุกกะ หัวหน้าฝ่ายออกแบบฉากประกอบการแสดงละครเพลง ประจำคณะศิวารมณ..... 171
98	ครูเนรมิตหรืออำนวยการ กลัสนิมิ ผู้กำกับการแสดงคณะศิวารมณ..... 172
99	ครูมารุต หรือ ทวี ฅ บางช้าง..... 172
100	สุวัฒน์ วรดิลก หรือ รพีพร นักประพันธ์และนักเขียนบทละคร ประจำคณะศิวารมณ..... 173
101	แม่นงนค์ นักประพันธ์ผู้มอบบทละครให้คณะศิวารมณผลิตละคร..... 173
102	อรวรรณ นักประพันธ์ผู้มอบบทละครให้คณะศิวารมณผลิตละคร..... 174
103	อิงอร นักประพันธ์ผู้มอบบทละครให้คณะศิวารมณผลิตละคร..... 174
104	ขาขอบ นักประพันธ์ผู้มอบบทละครให้คณะศิวารมณผลิตละคร..... 175
105	สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์..... 176
106	ศ. อาสนจินดา..... 176
107	ทัด เอกทัด..... 176
108	ล้อต๊อก..... 177
109	สมพงษ์ พงษ์มิตร..... 177
110	จำรูญ หนองจิม..... 177
111	สมควร กระจำงศาสดร์..... 177
112	เสน่ห์ โกมารชุน..... 178
113	วงษ์ ศรีสวัสดิ์..... 178
114	วลิต สนธิรัตน์..... 178
115	กัณท์ริย์ นาคประภา (สิมะเสถียร)..... 179
116	จันทร์ สารีบุตร..... 179
117	สุพรรณ บูรณะพิมพ์..... 179
118	สวลี ผกาพันธุ์..... 179
119	ประภาพรรณ นาคทอง..... 180
120	จุฑารัตน์ จินรัตน์..... 180
121	วันดี พุกชาญกล้า..... 180

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
122 ชุศรี มีสมมณฑ์.....	180
123 พันคำหรือพร้อมสิน สิบญูเรื่อง.....	185
124 วิจิต ไวยงาม.....	185
125 สวลิ ผกาพันธุ์ นางเอกละครเรื่อง เสือน้อย ของอิงอรกับคณะเทพศิลป์.....	186
126 พรรณี สำเร็จประสงค์.....	186
127 มนต์ บุญเกียรติ.....	186
128 คุณประสิทธิ์ ศิลปบรรเลงและคุณลัดดา ศิลปบรรเลง (สารดาชน) ผู้อำนวยการคณะผกาวัลี.....	188
129 ชุศรี มีสมมณฑ์ ในบทปลาหมึกจากการแสดงละครเพลงเรื่องเงือกน้อย ของคณะผกาวัลี ในปี พ.ศ. 2492 ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย.....	190
130 อุโฆษ จันทรเรื่อง ในเครื่องแต่งกายจากการแสดงละครเพลง เรื่องมนต์นาคราช ในปี พ.ศ. 2492.....	191
131 พรรณี สำเร็จประสงค์ ในเครื่องแต่งกายจากการแสดงละครเพลง เรื่องมนต์นาคราช ในปี พ.ศ. 2492.....	192
132 นาฏศิลป์สากล ในละครเพลงเรื่อง มนต์นาคราช.....	192
133 ป้ายโฆษณาละครเพลงเรื่องมนต์นาคราช คณะผกาวัลี หน้าโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมนคร ในปี พ.ศ. 2492.....	193
134 สวลิ ผกาพันธุ์ ในชุดอินเดีย ขึ้นเวทีขับร้องเพลงหน้าม่านครั้งแรก ณ ศาลาเฉลิมนคร ในปี พ.ศ. 2492.....	193
135 ภาพบรรยากาศฝึกซ้อมละครเพลงเรื่อง แม็คเบธของคณะผกาวัลี ณ บ้านบาตร	194
136 สวลิ ผกาพันธุ์ ในเครื่องแต่งกายเลดี้ แม็คคิฟ.....	195
137 การแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ในปี พ.ศ. 2492 ณ ศาลาเฉลิมนคร.....	196
138 สวลิ ผกาพันธุ์ ในเครื่องแต่งกายละครเพลงเรื่องซีส์ก้า ในปี พ.ศ. 2493.....	197
139 ญาติพี่น้องตระกูล ศิลปบรรเลง.....	198
140 หน้าปกสูจิบัตรการแสดงนาฏศิลป์ คณะผกาวัลีในต่างประเทศ.....	199
141 การแสดงนาฏศิลป์ไทยชุดหนึ่งในต่างประเทศของคณะผกาวัลีนานาชาติ.....	200

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
142 การสนทนาระหว่างคณะนักแสดงผกาวัลลีนาฏดุริยางค์กับพระราชินีแห่ง ประเทศเดนมาร์กภายหลังการแสดงเสร็จสิ้น พ.ศ. 2505.....	200
143 ครุฑัตตา ศิลปบรรเลง (สาราตายน) ในเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ไทย.....	201
144 คณะนักแสดงผกาวัลลีนาฏดุริยางค์ที่เดินทางไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในยุโรป และอเมริกา พ.ศ. 2513.....	202
145 การแสดงละครเพลงเรื่องแผ่นดินแห่งความฝัน.....	203
146 ลัดดา ศิลปบรรเลง (สาราตายน) ผู้กำกับการแสดงคณะผกาวัลลี.....	206
147 ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ผู้ประพันธ์ดนตรีประกอบการแสดงละครเพลงคณะผกาวัลลี..	206
148 คุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง ผู้ออกแบบเครื่องแต่งกายคณะผกาวัลลี.....	207
149 กุมุท จันทรเรือง นักประพันธ์บทละครบ่วงจำคณะผกาวัลลี.....	207
150 ลัดดา ศิลปบรรเลง (สาราตายน).....	208
151 สวลิ ผกาพันธ์.....	208
152 พรรณี สำเร็จประสงค์.....	208
153 อุโฆษ จันทรเรือง.....	209
154 ยติเรก จันทรเรือง.....	209
155 วสันต์ สุนทรปักษิณ.....	209
156 วลิต สนธิรัตน์.....	210
157 ทัด เอกทัต.....	210
158 ส. อาสนจินดา.....	210
159 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระศุภางค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ผู้อำนวยการคณะอัศวินการละคร.....	211
160 สวลิ ผกาพันธ์ ในบทพจมาน สว่างวงศ์คณะอัศวินการละคร.....	213
161 สวลิ ผกาพันธ์ (คณะอัศวินการละคร).....	217
162 สุพรรณิ บูรณะพิมพ์ (คณะอัศวินการละคร).....	217
163 กัณทริย์ นาคประภา (คณะอัศวินการละคร).....	217
164 ฉลอม สิมะเสถียร (คณะอัศวินการละคร).....	218
165 สุรสิทธิ์ สัตยวงศ์ (คณะอัศวินการละคร).....	218
166 พันคำ (คณะอัศวินการละคร).....	218
167 ลี้อี้ออก.....	219

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
168 ชูศรี มีสมมนต์.....	219
169 สมพงษ์ พงษ์มิตร.....	219
170 จำรูญ หนวดจ๋ม.....	220
171 จันตรี สารีบุตร.....	220
172 สถาพร มุกดาประกร.....	220
173 หน้าปกนวนิยายเรื่องความพยายามของแม่วัน	232
174 ฉากที่ 1 ในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายามของ คณะศกาวลี พ.ศ. 2492.....	235 , 314
175 ฉากที่ 2 ในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ของคณะศกาวลี พ.ศ. 2492	236
175 (2) (3) ฉากที่ 2 ในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ของคณะศกาวลี พ.ศ. 2492	237
176 ฉากที่ 3 ในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ของคณะศกาวลี พ.ศ. 2492	238 – 241
176 (2) – (6) ฉากที่ 3 ในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ของคณะศกาวลี พ.ศ. 2492	238 – 241
177 ฉากที่ 5 ในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ของคณะศกาวลี พ.ศ. 2492	243
178 ฉากที่ 6 ในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ของคณะศกาวลี พ.ศ. 2492	244
179 ฉากที่ 7 ในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ของคณะศกาวลี พ.ศ. 2492.....	245
179 (2)(3) ฉากที่ 7 ในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ของคณะศกาวลี พ.ศ. 2492.....	246
180 เครื่องแต่งกายนักแสดงชายในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ของคณะศกาวลี ใน พ.ศ. 2492	306
181 เครื่องแต่งกายนักแสดงหญิงในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ของคณะศกาวลี ใน พ.ศ. 2492	305

สารบัญภาพ (ต่อ)

หน้า

ภาพที่		
181 (2) – (6) เครื่องแต่งกายนักแสดงหญิงในการแสดงละครเพลงเรื่องความพยายาม ของคณะผกาวัลลี ใน พ.ศ. 2492.....		306 - 312
182 (2) – (6) การฝึกหัดขับร้องเพลงละครของผู้วิจัยกับครูถัณฑ์ ศิลปบรรเลง (สารดาชน) และคุณสนั่น ศิลปบรรเลง.....		426 - 428
183 ผู้วิจัยกับคุณครูถัณฑ์ (สารดาชน) ศิลปบรรเลงและคุณสนั่น ศิลปบรรเลง (นักเปียโน).429		
184 ภาพนายศิริมงคล นาฎยกุล (ผู้วิจัย).....		429

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่	
1 การแสดงละครเรื่องโรสิตา ของพรานบุรพ์.....	30
2 รายชื่อบทเพลงในการแสดงละครเพลงเรื่องจันทร์เจ้าขา ของคณะจันทโรภาส จำนวน 39 เพลง.....	34
3 ลำดับการแสดงละครของหลวงวิจิตรวาทการโดยกรมศิลปากร ในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา.....	52
4 คณะละครเพลงที่มีชื่อเสียง.....	55
5 ตารางสรุปเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวข้องกับละครเพลงยุคแรกเริ่ม.....	56
6 พัฒนาการการแสดงละครร้อง ละครเพลงและภาพยนตร์เพลงของไทย ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2474 – 2483.....	60
7 คณะจำพวกที่มีชื่อเสียงในช่วงก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา.....	72
8 ตารางผลงานบทประพันธ์ การประพันธ์เพลงและทำนองของพรานบุรพ์ ในช่วงก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา.....	84
9 ผลงานการแสดงละครเพลงบางส่วนของคณะจันทโรภาส ในช่วงก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา.....	89
10 ตารางสรุปเหตุการณ์สำคัญในวงการละครเพลง วงดนตรี คณะจำพวก และภาพยนตร์เพลงของไทยในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2484 – 2488.....	94
11 ตารางสรุปเหตุการณ์สำคัญของพัฒนาการการแสดงละครเพลง วงดนตรีสากล ภาพยนตร์และโทรทัศน์ในช่วงก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพาสงบลง.....	144
12 ตารางลำดับการเข้าร่วมแสดงละครของนักแสดงที่มีชื่อเสียงกับคณะศิวารมณ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2487 – 2496.....	158
13 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะศิวารมณ ในช่วงปี พ.ศ. 2490 – 2496.....	162
14 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะศิวารมณที่ไม่สามารถค้นได้.....	165
15 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะเทพศิลป์ (บางส่วนที่สามารถสืบค้นได้).....	183
16 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะผกาวัลี (เท่าที่สามารถสืบได้).....	204
17 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะอัศวินการละคร พ.ศ. 2490 - 2496 (เท่าที่สามารถสืบได้).....	214

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
18 ตารางผลการแสดงละครเพลงของคณะอัศวินการละคร ที่ไม่สามารถค้นหาปีที่แสดงได้	215
19 ผลงานการแสดงละครเพลงคณะเทพไท	222
20 ผลงานการแสดงละครคณะศรีศิลป์.....	222
21 ผลงานการแสดงละครคณะดาวศิลป์.....	222
22 ผลงานการแสดงละครคณะลูกไท	223
23 ผลงานการแสดงละครคณะเทพนิมิตร.....	223
24 ผลงานการแสดงละครคณะชุมนุมศิลป์และอมรพิमान.....	223
25 ผลงานการแสดงละครคณะวิจิตรศิลป์.....	224

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่	
1 กรรมการบริหารละครประจำคณะศิварมณ (พ.ศ. 2487 – 2496)	168
2 กรรมการบริหารละครประจำคณะเทพศิศิลป์.....	184
3 กรรมการบริหารละครประจำคณะศกาวลี (พ.ศ. 2489 – 2493).....	205
4 กรรมการบริหารละครประจำคณะอัศวินการละคร	216